

ȘEZĂTOAREA LA SPERMEZEU

Marius Dan DRĂGOI

Constatările noastre în legătură cu șezătoarea din Spermezeu, sat așezat în zona de interferență Țibleș-Năsăud, se bazează pe investigările făcute printre sătenii acestei străvechi așezări*, ei înșiși beneficiari ai acestui străvechi obicei, cu diverse manifestări spirituale, pe vremea când șezătoarea cuprindea un bogat evantai de genuri folclorice: cântece, povești, magie, jocuri dramatice și de societate etc. , cu toată încărcătura lor arhaică și miraculoasă. Din păcate, șezătoarea nu se mai păstrează astăzi decât în amintirea celor care au trăit și beneficiat cu prisosință de acest moment de îmbogățire și perpetuare a valorilor culturii noastre populare, de cunoaștere și inițiere în cutumele de odinioară, moștenite de la înaintași.

Șezătoarea începea la Spermezeu după terminarea muncilor agricole de toamnă, în apropierea Postului Crăciunului, când nopțile începeau să crească și zilele începeau să se micșoreze și ținea până la începutul Postului Mare. Șezătoarea se organiza în fiecare seară, excepție făcând serile de sâmbătă și duminică și cele care precedau sărbătorile Sfinților Mari. Interdicția de a lucra „marți sara” nu era pentru fete, ci doar pentru neveste și bătrâne: „Noi fetele nu aveam hia de Marți Sara. Știem că Marți Sara nu vine la fete în șezătoare, numa la babe și neveste. Pa Valea Hagii, la Todoru Monului, s-o strâns babele la tors. Noaptea s-o vazut o mână care s-o bagat pân gradiștea fereștii și le-o luat gHEMELE. Dimineața s-o vazut bine că gradiștea n-o fost strâcată, da gHEMELE n-o mai fost altu. O fost Marți Sara. Îs multe întâmplări de astea cu Marți Sara” (Raveca Libotean).

Nastasia Florea, gazdă de șezătoare pe Cercii, își amintește de unele fete care nu lucrau marți seara deoarece „erau prinse”. „Care erau

* Elisabeta Paraschiva Irimieș, 84 ani; Elisabeta Haiduc, 80 ani; Nastasia Florea, 78 ani; Elisabeta Chira, 77 ani; Firuca Irimieș, 73 ani; Măriuța Știop, 73 ani; Valer Drăgoi, 71 ani; Raveca Libotean, 69 ani; Victoria Mărean, 67 ani; Vasile Drăgoi, 67 ani; Paraschiva Șoș, 65 ani; Nazarica Moldovan, 64 ani; Grigore Drăgoi, 61 ani; Ana Drăgoi, 61 ani; Dumitru Clapa, 59 ani; Elisabeta Clapa, 59 ani; Macedon Irimieș, 59 ani; Tereza Drăgoi, 58 ani.

prinse nu vineau în șazatoare marți sara că să prindeau să nu lucre. De cumva lucrau, apoi aveau mare bai cu Marți Sara dacă erau prinse că nu mai lucră în sara aceea”.

În Spermezeu denumirea de șezătoare este atribuită doar adunărilor de fete. În casele în care se adunau nevestele și femeile bătrâne li se spunea „strânsură” („strânsură de babe”, „strânsură de fomei”), în cadrul căreia se lucra în grup, se torcea fuiorul și lâna, economisindu-se petrolul din lampă, factorul economic fiind principal. Nu același lucru se întâmpla în șezătorile de fete, unde principala lor preocupare erau feciorii. „Nu le era lor de caiere, numa la ficiori, la jocuri și la hori le sta capu, nu la lucru” (Nastasia Florea).

În Spermezeu se organizau mai multe șezători. Pe fiecare uliță a satului exista de obicei câte o șezătoare. Cele mai vestite și mai reușite șezători în Spermezeu se țineau la începutul secolului XX la Nastasia Florea pe Cerci, la Nechita lu’ Salavăstru pe Prund, la Ioan Ogârcean și Todoru Horțanilor pe Valea Hagii, la Madalina lu’ Nița și Ana Ioșcoaiie lu’ Ioan Cristureanu în centrul satului, la Dănilă pe Valea Podului, la Petreanca pe Colnice, la Iustinu Bobenilor, la Iacov și Ana lu’ Ceta și la Elisabeta Haiduc pe Părăul Poposii, la Holobanca, la Marina lu’ Andrei, la Maria lu’ Vila și la Anuca Luncii pe Șes și în alte multe locuri. Numărul participantelor era diferit de la o șezătoare la alta, în funcție de numărul fetelor din partea respectivă de sat. Nu se obișnuia de a se organiza șezători speciale pentru fetele mai în vârstă sau pentru cele foarte tinere. Toate fetele de pe aceeași uliță, indiferent de etate, participau la șezătoarea cea mai apropiată de casa lor, de obicei la șezătoarea de pe strada lor. Criteriul după care fetele tinere intrau în șezătoare nu depindea de vârstă, ci de maturitatea pe care o dovedeau fiecare, fiind evidentă ieșirea din vârsta copilăriei și intrarea în rândul fetelor mari.

Feciorii mergeau în șezătoare începând cu vârsta de 18 ani. Cei care îndrăzneau să intre acolo mai repede erau „batjocoriți” și respinși cu brutalitate de flăcăii mai mari. Macedon Irimieș ne povestește ce a pățit când a îndrăznit să intre în șezătoare la vârsta de 16 ani: „Cân’ avem vreo 16 ani am intrat în șezătoare cu Ionică a lu’ Scurteni. Cân’ o vinit ficiorii și ne-o gasât acolo o zâs: «Mă, da voi mucoșilor ce catați aici?» Și unu din ei, Ionu Pogacenilor, și-o scos bolovanii de la mâneca bluzii de pănură, ăialalți o stins lompă, și o dat cu bolovani după noi în casă. Io am scapat ușor că m-am bagat su’ masă, da Ionică, Doamne feri, ce-o pațât. No, așă dacă ne-o trabuit șazatoare. Api după ce am mai crescut m-am dus că nu mai era nici un bai”.

La organizarea șezătorii, acceptau rolul de gazdă mai ales oamenii săraci, cărora le foloseau darurile participantelor, dar și părinții care vroiau să supravegheze comportamentul propriilor fiice. De pildă, Elisabeta Haiduc, gazdă de șezătoare mai mulți ani, a purtat șezătoare în casa ei de pe Părău Poposii, pentru ca fetele dânzei „să nu umble atâta noaptea”, prin alte șezători.

Gazda era răsplătită de participante prin muncă și prin anumite bunuri materiale: făină (3-4 cupe), cereale (dacă nu duceau făină, duceau câte 3 cupe de grăunțe de porumb), fasole – o cupă, var să văruiască interiorul casei și petrol pentru lampă. „Aduceau și petrol că atunci nu era cum îi amu lumină, că era lompă. D-api ce să vezi? Că într-o vreme n-o fost nici petrol că aduceu unsoare și-o puneau într-un pahar și c-o tigitură de poale cum era atunci, erau poale, nu era rochie, ca amu. Da, ma mir cum torceau?” (Elisabeta Haiduc). Fuiorul îl torceau pentru gazdă în clacă, în două seri din perioada șezătoarei, de obicei vinerea și joia, iar gazda le fierbea grăunțe, corobețe și uneori le făcea „găluște” (sarmale): „Torceau fetele în două sări, de clacă. Da să nu le fii văzut torsu, di ce nu le era nicicum, că erau tăt p’afară. Na, cum era tineretu. Să ocupau de ficiori, nu de lucru. Așă o fost lumea” (Elisabeta Haiduc).

O preocupare importantă a fetelor în șezătoare era atragerea feciorilor din sat, care umblau în grup de la o șezătoare la alta. Pentru aducerea feciorilor la șezătoarea lor, fetele apelau la diferite practici magice executate de fete în grup sau individual, după cum o cere datina, fie sub îndrumarea unei femei mai bătrâne, fie de ele singure, atunci când stăpâneau bine repertoriul.

Înainte de a începe lucrul în șezătoare, nouă fete ieșeau afară, iar una dintre ele purta o sită în mâini în care era așezat un șireag de mărgele pe care fata le rostogolea în sită, mișcând-o așa cum ar fi cernut făină. Cu această sită se înconjura casa de trei ori, iar pentru a fi mai sigure că vor veni feciorii, uneori o înconjurau chiar de nouă ori. Pentru a veni feciorii, se mai practica „Torsul feciorilor”. Două fete luau două fuse goale și începeau să toarcă din vârfurile a două caiere, din părți opuse, rostindu-se în dialog, următorul descântec: „– Ce torci, ce torci? / – Ficiori, ficiori. / – Pa cine, pa cine? / – Pa Sandu, pa Ion, pa Savastin etc.”.

În acest interval de timp fiecare fată pomenea numele băiatului drag, bătând din picioare. După ce se termina de tors din caier, tortul „se răștie” pe o sită în cruciș, pe care trei fete o rostogoleau printre picioarele lor de la una la alta, stând așezate în mijlocul camerei, spate

către spate, la o distanță de 2-3 metri, iar cea de a treia pe mijloc. Cea de la capătul rândului spunea, aruncând sita: „Să vie, să vie, cine să vie?” sau „Turduluc butuc, / Pa cine să aduc?”. Cea de-a doua fată pomenea numele unuia dintre feciorii din sat: „Pa Ion, pa Sandu etc.”, iar celelalte fete răspundeau în cor: „Să vie, să vie”. După ce se pomenea mai multe nume de feciori, firele de pe sită sau ciur erau luate și aruncate jos și arse. Peste cenușă fetele tropoteau zicând:

„Turduluc butuc,	De n-or pleca or crepa
Pa tăți ficii din sat i-aduc;	Cu furnici pân opinci,
Să vie tare și calare	Cu cameșa ruptă-n cinci;
Pa harmasaru cel mai mare,	Cu furnici pân obiele,
Să vie, să vie,	Cu cameșa ruptă-n șale;
La joc să ne țâie;	Să n-aivă stare și așazare,
De n-or veni or plezni,	Până la noi în șazatoare”.

(Victoria Mărean)

Alteori firele de pe sită sau ciur erau luate de fete, se făcea ață și se mergea în apropierea altei șezători, se lega drumul de la un gard la altul, în scopul de a opri feciorii să meargă la alte șezători. Se întâmpla ca tinerele să meargă și la gardul din curtea șezătorii unde numărau „îndărăt” parii din gard începând cu cifra 9. Fetele mai practicau și „scuturatul gardului”. Nouă fete ieșeau afară la gardul grădinii, își alegeau nouă pari și pomeneau feciorii să vină:

„Io nu scutur gardu	Să vie tare și calare,
Că scutur natu,	Pa harmasaru cel mai mare;
Natu scutură norii,	De n-or veni or plezni,
Norii scutură ficii;	De n-or pleca or crepa”.

(Victoria Mărean)

Tot în acest sens, nouă fete se deplasau la cel mai apropiat pârâu și luau câte o piatră din apa de la marginea râului, în gură, fără să folosească mâinile, aducându-le între dinți până la soba din casa șezătorii. După ce pietrele se înfierbântau, erau scoase afară din foc și se spunea:

„Cum sar schintei,	Tare și calare,
Să vie ficii;	Pa calu cel mai mare”.

(Ana Drăgoi)

Mai aduceau în căni apă pe care o luau de nouă ori cu gura din pârâu, iar seara o dădea fiecare drăguțului ca să o bea. Din sobă se

scoteau nouă cărbuni, îi puneau pe muchia securii și loveau cu fiecare bucată în grindă, de nouă ori. Din cărbuni ieșeau scânteii prin casă, pe care o altă fată îi mătura sub pat, pe sub scaune, sub masă, zicând:

„Io nu mătur scânteii,
Mătur ficiorii;

Să vie pa tăte uliciorile,
Din tăte șazatorile”.

(Victoria Măorean)

O altă practică era „furatul surcelelor”. Se lua surcele de la „tăietorul” șezătorii frecventată de către mulți feciori și se aduceau de către fete la tăietorul șezătorii lor, „pentru ca să le vie și lor tot atât de mulți feciori”. Se mai lua, uneori, o surcea din stavila de la „hăitașul” morii de apă pe care o așezau sub pragul de la casa șezătorii, zicând: „Așă să ne vie ficiorii, / Cum mere apa pa roata morii” (Victoria Măorean).

Pentru a atrage pe câți mai mulți feciori în șezătoarea lor, fetele mai călăreau cociorva de la cuptorul șezătoarei. Cu cociorva între picioare se plimbau roată prin casă rostind numele feciorilor din sat: „Gi, gi, cociarvă, gi, / Să vie George, Arghil, Pavel etc.”.

Mai era obiceiul ca o fată să se așeze pe tăietorul de lemne din curtea șezătorii, cu un șireag de mărgelile pe care și-l învârtea pe mâini rostind următorul descântec:

„Nouă dealuri,
Nouă focuri,
Un drac, doi draci,
Trei draci, patru draci,
Cinci draci, șase draci,
Șapte draci, opt draci,
Nouă draci,

– Ce lucruri, ce cați?
– Îl cat pa cutare,
De n-a vini, a plezni,
De n-a pleca, a crepa;
Să n-aivă stare și așazare,
Până-ntr-astă șazatoare”.

(Firuca Irimieș)

De cele mai multe ori pentru aducerea feciorilor la șezătoare era chemat în ajutor, în diverse feluri, socul, arbore considerat în Spermezeu „de noroc și leac”, însă și „lemnul dracului”. Cu această plantă cu valențe magice, stimulatoare a fertilității, se împodobeau și cununile de barbânoc (ale steagului și miresei) la nuntă.

Dacă în urma celorlalte practici magice se observa că feciorii nu ajung în șezătoare, trei sau nouă dintre cele mai curajoase fete mergeau la soc, uneori două dintre ele călare: una pe cociorvă și cealaltă pe lopată, îl scuturau, iar una zicea:

„Soc, soroc

Să vie Dumitru, Simion, Ioan etc.”

(Elisabeta Haiduc)

sau: „Ieși Miștoc de sub soc
Și adă pa Sandru, Grigore etc.”

(Elisabeta Haiduc)

sau:

„Io nu scutur socu	Să vie, să vie
Că scutur sorocu	Să n-aibă stare și alinare
Io scutur tare	Până-ntr-a noastră șazatoare”.
Să vie mamonu ăl mai mare	

(Elisabeta Chira)

În nopțile de șezătoare fetele descântau la soc și pentru orândă, amenințându-l cu o secere în mâna dreaptă și poruncindu-i:

„Soc, soroc,	La mine pornește-l,
Fă-te șarpe,	În vis să-l visez,
Laor, balaor,	De văzut să-l văd,
Și te du-n lume,	Că dacă nu mi l-ii trimete,
Peste lume,	Am nouăzeci și nouă
La orândă me anume,	De căței, cățelași,
Și te du în țară,	Din zua de Paști fâțați,
Peste țară,	La tine io-i trimete,
La orândă me în ia-sară,	Tăt te-or sfărma,
De li-i afla	Tăt te-or dărma,
În birturi șazând,	Floare albă nu-i face,
Cu fete povestind,	Poamă mieră nu-i coace,
Trânțește-l, izbește-l,	Roadă pa pământ nu-i face.”

(Nazarica Moldovan)

Pe fondul gravității și sobrietății pe care îl implica descântecul la soc, pentru a produce panică printre cele care practicau ritualul magic, unii feciori sau alteori fete, apelau la fel de fel de șiretlicuri pentru a stârni, astfel, ilaritate în casa șezătorii. Iată o întâmplare hazlie, povestită de Elisabeta Haiduc: „Nu știu care o mârș și o luat un mât. Ele n-o știut. Și cân’ tăt descântau ele acolo, l-o tras de coadă pa mât. Mātu: miau! Și-apoi fugit-o că s-o temut, c-o zis că-i dracu”.

Dintre performerii anchetați, majoritatea ne-au răspuns că dacă fetele descântau de orândă la soc, de mulți dintre feciorii care mergeau prin șezători „se lega dracu” și nu se puteau elibera de sub stăpânirea lui până spre dimineață, când începeau să cânte cocoșii. Elisabeta Haiduc,

pe când era gazdă de șezătoare, a văzut un asemenea caz, la un fecior de pe Lunca Borlesii: „Auzi ce-o pațat! L-o purtat [dracu] până de cătă zuă. O fost să-l omoare. Mergea până în drumu țării și n-o nimerit să meargă acasă nicecum. Și-o înturnat înapoi. Și mergea pa la Popeni, și mergea pân Pепенieră și n-o putut nimeri acas' până o cântat cocoșii.

Saracu s-o dus până în drumu țării și o dat dracu de el, și i-o pierdut șapca din cap și o venit la noi. No, noi ne-am fost culcată cu bătrânu și copiii.

Tăt ne strigă la ușă:

– Lele Lisavetă, lele Lisavetă!

– Ce!

– Hai, slobozi-mă în casă!

– D-api, du-te acasă!

– Vai, nu mă poci duce!

– D-api di ce nu poți mere?

– Am dat în drumu dracului!

– Ia, tăt ma duc până în drumu țării și întorn înapoi.

– Pi di ce?

– M-o purtat pa la Popeni, m-o purtat pân Pепенiere și nu ma lasă să ma duc acasă.

– D-api, hai, și te culcă aici.

S-o culcat la noi da n-o avut șapcă dimineața. No, amu cum să meargă el acasă să n-aivă șapcă în cap. Era iarna, frig. Și apoi i-am aflat-o, șapca. I-o acațat-o în niște acăți, cum îs aici p'îngă Pепенieră acăți. Pasămnea, cum l-o purtat, i-o luat-o din cap și-o acațat-o într-un spin de ăla, acăț.

Ș-api dimineața s-o dus bătrânu meu.

– Lasă, dragu badii, că m-oi duce și ți-oi cata-o io.

Ș-api o mărs și i-o aflat-o. Ai, mulțamita mare ce i-o dat la bătrânu meu!

– Vai, da cum să ma duc io acasă în capu gol! Cine m-a vedea m-a-ntreba că cine o murit, că ies în capu gol.

Cum îți spui i-o aflat-o și i-o dat-o. Da până de cătă zuă ce o cântat cocoșii nu s-o putut liniști”.

În așteptarea feciorilor, fetele, ca să nu se plictisească și să adoarmă, practicaau diferite jocuri care se reduceau de multe ori la simple improvizatii, folosindu-se de ajutorul unui suman sau al măturii. De pildă, în jocul „De-a curca” o fată se acoperea într-un suman mare, unde i se lega mătura de coada părului. Cu mătura, îmbăierată în suman,

ea trebuia să treacă pe la fiecare față, străduindu-se ca prin diferite gesturi comice să le pună în bună dispoziție și să le alunge somnul.

„Bătutul brânzii” era practicat de două fete care se așezau pe scaun în poziție de șezut, cea de-a doua așezată în poala celei care stă pe scaun, cu fața către ea. Jocul impunea multă agilitate și echilibru deoarece cele două fete trebuiau să se atingă cu fundul pe sub scaun, sprijinindu-se doar în mâini. „Acelea care reușeau să facă asta să se bată cu curu una de alta, pa su’ scaun, să zicea că «bat brânza în burduf»” (Victoria Măerean).

„De-a răștietu” era un joc în care două fete se lipeau cu spatele, una de alta, balansându-se reciproc, cu ajutorul mâinilor, în față și în spate.

Șezătoarea era locul în care se interpretau „tăte cântecele care ajungeau la urechile noste, din bătrâni, de la tineret și di la patefon” după cum ne mărturisește Victoria Măerean, una dintre cele mai cunoscute și apreciate „horitoare” din Spermezeu. „Mi-o fost și mi-i drag a hori. Și amu ma stâmpăr cu horile, nu mi-i rușâne măcar că-s batrână. D-api în șazatoare cum auzăm o hore o și țanem minte ș-apoi o cântam laolaltă cu celelalte fete”.

Pe lângă cântecele propriu-zise sau cele ludice, erau foarte multe strigături și cântece satirice pe melodii de cântec propriu-zis, dar mai ales pe melodii de joc, prin care de obicei fetele și feciorii se „înțepau” reciproc în șezătoare, după spusa Victoriei Măerean, iar acestor tipuri de cântece li se spuneau: „cu înțepături”.

Fetele cântau:

„Magheran, magheranuț,
Spune-i și l-a-meu drăguț
Că luni sara să nu vie,
Marți sara nu-mi trăbă mie...”.

Feciorii aveau un text asemănător referitor la mândră:

„Frunză verde ruptă-n șapte,
Spune-i la mândra cea veche
Luni sara să nu m-aștepte,
Că nu să mere la fete...”^{*}

Până la venirea feciorilor fetele jucau în cerc „Alunelul” și „Sârba” cu strigături, dansuri pătrunse în repertoriul de pe Valea Țibleșului din ținuturile extracarpatiche. După ce ajungeau feciorii în șezătoare fetele jucau împreună cu ei „Alunelul” și „Sârba”, însă mai mult

^{*} A se vedea textul și partitura muzicală la sfârșitul articolului, precum și alte cântece care se „horeau” în șezătoare.

jocurile tradiționale specifice zonei folclorice, după „zâsa” unui fluieraș sau „scârțalău” (ceteraș neacompaniat de „contră” și „gordună”). Feciorii „băteau barbuncul”, apoi se organizau diferite jocuri dramatice și de societate, unele dintre acestea întâlnite și în repertoriul de priveghi.

Jocul „Golombele” este început de doi feciori care ies afară. Unul dintre ei intră în casă și o invită la feciorul de afară pe una dintre fetele dorite de băiat. După un anumit interval de timp, feciorul intră în casă și invită la fata care așteaptă afară, pe un alt fecior, numit anume de fata respectivă. Jocul se continuă așa până în momentul în care ultima pereche (băiat și fată) intră în casă împreună. Jocul nu se mai putea repeta în situația în care perechea intra mai repede în casă, celelalte fete și băieți nereușind să iasă afară pentru clipele de intimitate. „Doamne, ciudă ne mai era dacă cumva doi vroiau să-și bată joc de ăialalți și intrau în casă. Jocu să gata în sara aceia și până a doua sară cân' vineau feciorii nu să mai făcea altul, că așa era. Dacă îl strâca cineva și intra de tăt în casă, nu mai era modru să mai înceapă iară. Afară puteai vorovi cu draguțu, te puteai saruta, nu te vedea nime” (Ana Drăgoi).

„De-a puricele” era jocul în care toți feciorii se așezau pe un suman în mijlocul camerei. Unul dintre aceștia conducea jocul și începea un dialog cu un alt flăcău:

„– Învârte-te purice!

– Nu ma poci de pânțece.

– Până când?

– Până când Todor a saruta-o pa Firuca”.

Flăcăul trebuia să sărute fata. Dacă fata nu se lăsa sărutată, i se rupea roata la fus, i se făceau „ițe” (noduri) pe firul de tort sau i se reținea pe un anumit timp fusele. De obicei, pentru a se produce mult haz, tinerii puși să îndeplinească porunca erau aleși anume ca să nu se potrivească.

„De-a calul” are aceeași desfășurare, doar atât că flăcăul care conduce jocul, numit uneori „birău”, stă așezat călare, pe un scaun, iar dialogul îl poartă, pe rând, cu una dintre fetele din șezătoare. Birăul întrebă:

„– Ce dai la cal de mâncare?”

Ea răspunde:

„– Ovăs, ovăs” (sau grăunțe, fărână).

– Du-te și sarută-l pa George!”, iar fata împlinea porunca.

În „Fântâna”, feciorii alegeau un scaun sau un loc pe care așterneau un suman, care să fie fântâna. Pe rând fiecare trecea „în fântână”

și invita direct fata dragă să-l scoată de acolo, o săruta, iar altul trecea în locul lui.

„– Am picat în fântână!

– Cine să te scoată?” – întreabă flăcăii

„– Floarea, Ana, Rodovica etc.”.

„De-a împăratul-ăsta îi un joc cu tăt felul de hâlbariciuni și prostii. Niciodată nu mi-o placut” (Victoria Mărean). Feciorul care conducea jocul, stătea călare pe „scăuneș”, întreba pe una dintre fete: „Măriuță, ce trimiți la împăratu?”, adică la feciorul cu pricina. Fata răspundea în public cu cele mai vulgare cuvinte.

„De-a fedeleșu”, în care fata se apleca cu picioarele despărțite în fața flăcăului și-i dădea mâinile pe sub picioarele ei. Acesta o prindea de mâini și o rostogolea cu fața spre el, apoi o săruta.

Câteva jocuri, întâlnite și la priveghi, se practicau numai de feciori și aveau un caracter mai brutal.

„De-a călărețul” era jocul prin care se ghiceau feciorii, sărind unul câte unul pe spatele primului fecior pus „la dubă”.

„Palma-n cur”. Un flăcău se așeza în mijlocul camerei, după care ceilalți îl loveau peste fund cu palma. Cel care era ghicit trecea în locul celui din mijloc.

„De-a aflatu cuțitului” se practica numai în șezătoare, unul dintre feciori ascundea cuțitul în cameră, iar cel care trebuia să-l găsească era ghidat de către un flăcău care cânta la fluier. „Să cânta la fluier zâcala «Cân’ și-o pierdut ciobanu oile» atunci cân’ ăla ce cata cuțātu era departe de locu în care era ascuns cuțātu; cân’ să uita și cata aproape de locu în care era ascuns, atunci fluierașu schimba pa melodia de vesalie «Cân’ le-o aflatu-le». Cân’ să cânta de jăle din fluier era departe de cuțat, de cum să schimba melodia și să zăcea mai repede, atunci să știa că-i aproape, și nu mai trecea mult și-l afla. Fluierașul urmărea din ochi cum să purta ficioru să gasască cuțātu” (Victoria Mărean).

„Știu că o dată în șezatoare o ascuns cuțātu într-o crepătură din casă și peste el o lipit cu lut. Doamne, greu l-o mai gasât. Fluierașu tăt zăce a jăle, el să tăt uita, da de unde să-l scoată? Până la urmă l-o gasât” (Dumitru Clapa).

Toate acestea creau bună dispoziție. Erau „nebunie”, însă după părerea Elisabetei Haiduc, tineretul de atunci avea un fond moral mai sănătos, comparativ cu tineretul de astăzi. „Nebunii de ale lor, da nu erau prostii ca amu. Nu-i auzăi suduind cum suduie amu care de care

(...). Îs bătrână da io îți spui: dă de asta sudalmă n-am auzât de cân' îs, ce fac amu tineretu”.

În cadrul șezătorii tinerii aveau posibilitatea să se cunoască în vederea căsătoriei. „Acolo în șazatoare cunoșteai pa tăți ficiorii satului. Dacă îți era drag și te vâjăi cu el, de atunci țânei ș-ai te mai întâlneai la joc și mai vinea sara pa le tine și mulți să luau laolaltă. Din șazatoare pornea tăță dragostea” (Nazarica Moldovan).

În joia sau vinerea dinaintea nunții, perechea de „miretei” (viitorii miri) mergeau într-o seară, special în șezătoare, pentru a-și lua rămas bun, „sara bună”, de la fete și feciori, ca semn al trecerii pragului a unei alte rânduiei în viața societății familiale.

„Io mi-am luat sara bună cu mirele meu din șazatoare di la Ioșcoai. Aia o fost ultima șazatoare din care m-am maritat. Așa era atunci. Te duceai joi sau vineri sara în șazatoare la fetele și ficiorii cu care ai petrecut și dădeai mâna și te pupai cu fetele și cu ficiorii. Îți luai ramas bun, «sara bună», cum să zicea, că de atunci încolo nu mai calcai pragul șazătorii. Nevestele care mergeau în șazatoare să zicea că erau fomei strâcate, și asta era, că nu le mai trebuie barbatul lor. Era o mare rușâne și tăt satu vorovea despre ele. Puține de aeste a fost la noi în Spermezău (...). Cân' merei în șazatoare să-ți iei sara bună nu merei cu caieru și nu statei mai mult de o jumătate de ceas. Apoi vineai acasă și te pregateai pântru zua nunții și-ți puneai gândul la barbatul tău, să-ți traiești traiul cu el, cum să zicea: «Să-ți traiești traiul și să-ți mănânci malaiul»” (Paraschiva Șoș).

Résumé

Nos recherches concernant la veillée à Spermezeu, village situé dans la région d'interférence Țibleș-Năsăud, s'appuient sur les renseignements fournis par les villageois, eux-mêmes des pratiquants de cette coutume ancienne à manifestations spirituelles diverses. La veillée rassemblait jadis un large éventail de genres folkloriques : chansons, contes, pratiques magiques, jeux dramatiques et de société etc., avec toute leur charge spécifique et archaïque. Malheureusement, cette coutume n'est plus vive de nos jours que dans la mémoire de ceux qui tenaient la veillée pour un moyen de transmettre les valeurs de notre culture populaire.

CÂNTECE DIN ȘEZĂTOARE

La porțița mândrii mele

Mg. 2683 I f
nov. 2002

Moldovan Nazarica, 64 ani

1. La por - ti - ța mîn - drii me - le, mîn - drii me - le

Ră - să - ri - t-o li - bi - do - li dum - ba lo - go - di hen - di do - uă ste - le da

2. Nu știu ste - le - o ră - să - rit, ră - să - rit

Ori mîn - dra s - o li - bi - do - li dum - ba lo - go - di hen - di lo - go - dit

La porțița mândrii mele, mândrii mele,
 Răsărit-o,
 Libidoli dumba, logodi hendi, două stele,
 da, Nu știu stele-o răsărit,
 Ori mândra s-o logodit?
 Las' să se logodească,
 Numa să nu-și bănuiască;
 Ca-nspica spic de săcară,
 Și a veni badea iară;
 Și-a-nspica spicuț de grâu,
 Și-a veni, a fi târzău.

La porțița mândrii mele

Mg. 2682 I t
iul. 2002

Mărean Victoria, 67 ani

La por - ti - ța mân - drii me - le, mân - drii me - le

Li - bi - do - bi dom - bo - ni lo - go - di hen - de - ni

Ră - să - ri - t-o do - uă ste - le.

La porțița mândrii mele, mândrii mele,
Libidobi domboni, logodi hendeni,
Rasarit-o două stele;
Nu știu stele-o rasarit,
Ori mândra s-o logodit?
Las-o să se logodească,
Numa să nu-și banuiască;
Ca-nspica spicuț de grâu,
I-a pare mândrii târziu;
Și-a-nspica spic de sacară,
I-a pare rău mândrii iară.

La porțița mândrii mele

Mg. 2679 I
ian. 2002

Drăgoi Ana, 61 ani

La por - ti - ța mân - drii me - le, Mân - drii me - le

Musical score for the song "La porțița mândrii mele". It consists of two staves of music in a treble clef. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody is: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), A4-G4 (beamed eighth notes), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (quarter). The second staff continues: D4 (quarter), E4 (quarter), F#4 (quarter), G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), A4-G4 (beamed eighth notes), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (quarter). There is a fermata over the final C4 note.

Ra - ³sa - ri - t-o Li - bi - do - li - dum - ba,
lo - go - di hen - di, do - uă ste - le.

La porțița mândrii mele, mândrii mele,
Rasarit-o, două stele,
Libidoli dunba, logodi hendeni,
Două stele-o rasarit,
Și mândra s-o logodit.
Lasă să să logodească,
Numa să nu-și banuiască.

M-o mânat mama la capre

Mg. 2669 I v
apr. 2001

Mărean Victoria, 66 ani

Musical score for the song "M-o mânat mama la capre". It consists of four staves of music in a treble clef. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked as quarter note = 122. The melody is: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), A4-G4 (beamed eighth notes), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (quarter). The second staff continues: D4 (quarter), E4 (quarter), F#4 (quarter), G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), A4-G4 (beamed eighth notes), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (quarter). The third staff continues: D4 (quarter), E4 (quarter), F#4 (quarter), G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), A4-G4 (beamed eighth notes), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (quarter). The fourth staff continues: D4 (quarter), E4 (quarter), F#4 (quarter), G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), A4-G4 (beamed eighth notes), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (quarter). There is a fermata over the final C4 note.

M - omî - nat ma - - - ma la ca - pre
M - omî - nat ma - - - ma la ca - pre
Mîr - li, dîr - li, bun - da ia - dă ti - ti -
ri - lă doi - na, hop, hop, hop, țup, țup, țup

M-o mânat mama la capre
 Mârli dârli, bunda, iadă titirilă daina
 Hop, hop, hop, țup, țup, țup.
 De merinde nu mi-o pusu,
 Numa cu bota m-am dusu;
 Capra paște pa razoru,
 Lup-o prinde de picioru,
 Capra paște pa costiță,
 Lup-o prinde de codiță.

Du-te, bade, și te culcă

Mg. 2664 I c
 mar. 2000

Măreean Victoria, 65 ani

$\bullet = 42$

Du - te ba - de și te cul - că

Nu - mi țî - ne um - bră la fur - că

Nu - mi țî - ne um - bră la fur - că.

Du-te, bade, și te culcă,
 Nu-mi țâne umbră la furcă;
 Du-te și nu-ți pierde somnu,
 Că mie mi-o trecut doru;
 Du-te și te hodinește,
 Că de gură nu-i nedejde;

C-o trecut alții p-aici,
 Și-am dat gură pa verigi;
 Și-o trecut altu devreme,
 Și-am dat gură pa inele,
 Și de tine nu am vreme.

Măruț roșu nu-i copt bine

Mg. 2668 II n
mar. 2001

Mărean Victoria, 66 ani

♩ = 92

Mă - ruț ro - șu nu-i copt bi - ne

Ba - dea-i slu - gă și să țî - ne

Mă - ruț ro - șu al - be - noț

Ba - dea-i slu - gă și-i ma - reț *mă*

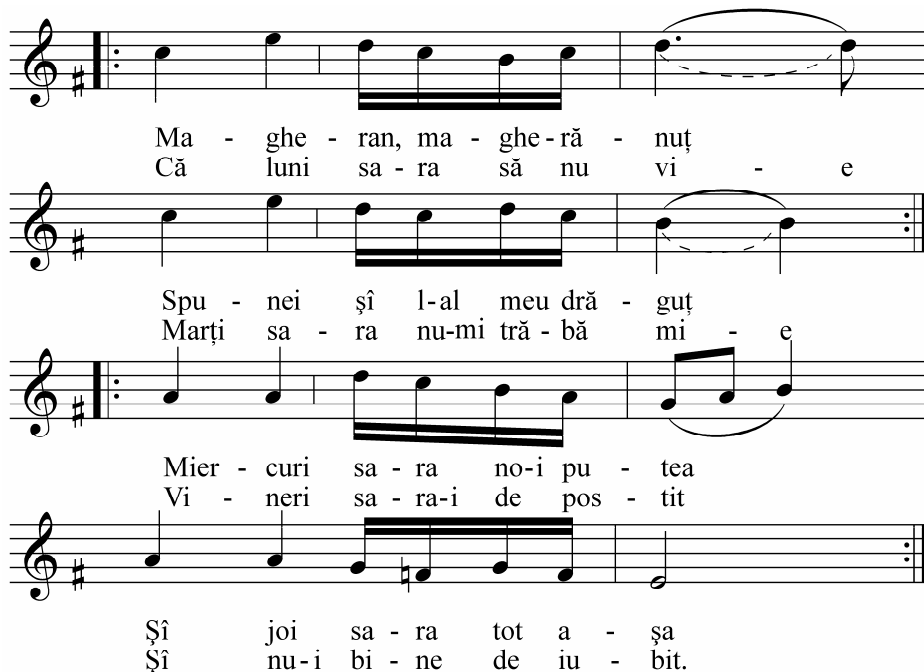
Măruț roșu nu-i copt bine,
Badea-i slugă și să țâne;
Măruț roșu albenet,
Badea-i slugă și-i mareț, *măi*.
Ce te țai bade-așă tare,
Că nu ești gazd-așă mare:
Pân' ce ai vreo zăce oi
Și doi bocanași de boi.
A vini luna lu' mai
Și-i da boii pa mălai;
Și oițele pa sare,

Și-i prinde mâții la sane.
Higea mătă, cea mătoc,
Iară-i fi gazdă la loc!
Și n-ai loc în Valea Tarcii,
Numa bumbii și canacii;
Și n-ai loc în Valea Ră,
Numa bumbii și-o cură;
Și-i face casă-n urzică,
Bate vântu și țî-o strâcă;
Și țî-i face-ntr-o nuie,
Vine vântu și țî-o ie, *măi!*

Magheran magheranuț

Mg. 2668 II s
mar. 2001

Mărean Victoria, 66 ani

Ma - ghe - ran, ma - ghe - ră - nuț
Că luni sa - ra să nu vi - e
Spu - nei și l - al meu dră - guț
Marți sa - ra nu - mi tră - bă mi - e
Mier - curi sa - ra no - i pu - tea
Vi - neri sa - ra - i de pos - tit
Și joi sa - ra tot a - șa
Și nu - i bi - ne de iu - bit.

Magheran magheranuț,
Spune-i și l-a-meu drăguț
Că luni sara să nu vie,
Marți sara nu-mi trăbă mie,
Miercuri sara n-oi putea,
Și joi sara tot așa;
Vineri sara-i de postit,

Și nu-i bine de iubit.
Sâmbăta sara mi-i somn,
Când ma culc în pat, adorm;
Duminecă-i sarbatoare,
Nu să mere-n șazatoare.
Saptamâna s-o-implinit,
Vezi, bade, că mi-ești urât.

Spune-i la mândra cea veche

Mg. 2668 II r
mar. 2001

Mărean Victoria, 66 ani

Frun - ză ver - de rup - tă - n șap - te
Luni sa - ra să nu m - as - tep - te

Spu - ne-i la mîn-dra ce-i ve - che
Că nu să me - re - la fe - te

Marț sa - ra nu mă duc eu -
Mier - curi sa - ra - nu m-oi du - ce

Că mă tem de lu - cru rău
Că nu să mîn-că de dul - ce

Frunză verde, ruptă-n șapte,
Spune-i la mândra cea veche
Luni sara să nu m-aștepte,
Că nu să mere la fete;
Marți sara nu mă duc eu,
Că ma tem de lucru rău;
Miercuri sara nu m-oi duce,
Că nu să mîncă de dulce;

Și joi sara nu oi mere,
Că mă duc să tai nuiete;
Vineri sara nu m-oi duce,
Că nu să mîncă de dulce;
Sâmbătă sara mi-i somn,
Când mă pui în pat, adorm;
Duminecă-i mărturie,
Spune-i că nu-mi trăbă mie.

Sâmbătă-i clacă la noi

Mg. 2664 I b
mar. 2000

Măorean Victoria, 65 ani

Giusto ♩ = 120

Frun - ză ver - de ba - ra - boi, măi
Sîm - bă - tă-i cla - că la noi, măi

la la la la la la la la la la la la la

Cla - ca - i sîm - bă - ta sa - ra măi
Cîn' îi nun - tă la mîn - dra măi

la la la la la la la

Frunză verde, baraboi, măi,
La, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la
 Sâmbătă-i clacă la noi, măi,
La, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la
 Claca-i sâmbătă sara,
 Cîn' îi nuntă la mândra,
 S-aud fusă sfărăind,
 Vin ficiorii dârlaînd.
 Și-n casă dacă o întrat,
 Fusăle ni le-o luat,
 Și-napoi nu ni le-o dat,
 Până nu i-am sarutat.
 Tulai, Doamne, mult am stat,
 Miezul nopții ne-o apucat.
 După ce ei ni le-o dat,
 Pînă-n zău am tot jucat,
 Apoi claca s-o gatat,
La, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la.

Ce sară-i aiastă sară

Mg. 2667 I f
 mai 2000

Grup de fete

♩ = 76

Ce sa - ră - a - ias - tă - sa - ră -

Da - i sa - ră de șe - ză - toa-re
 La că - su - ța d'in - gă va - le
 Fac fe-ti-le șe-ză-toa-re la la la la la la la

Ce sară-i aiastă sară,
 Da-i sară de șazatoare;
 La căsuța d'ingă vale,
 Fac fetele șazatoare,
Lai, la, la, lai, la, la, la.
 Șăzătoarea ni-i deplin
 Fete-avem, ficiori nu vin,
 Ne-om face vreo doi din lemn,
 Cu picioare de tuleni, *mă,*
 Și-om zăce că-s laturenii, *măi,*
 Bate-un câne badea vine,

Și bat doi badea-i la noi;
 Bate unu mai în sus,
 Badea-o vinit și s-o dus, *mă,*
 La șazătoarea din sus, *mă,*
 Că-i casuța de bârnuță,
 Și-s fetele bătrănuță.
 Da la noi aici, din jos,
 Îi casuța de nuiiele,
 Și fetile-s tinerele
 Și fac focu cu surcele,
 Să vie ficiori la ele.

Alunelu

Mg. 2666 II o
 mai 2000

Mărean Victoria, 65 ani

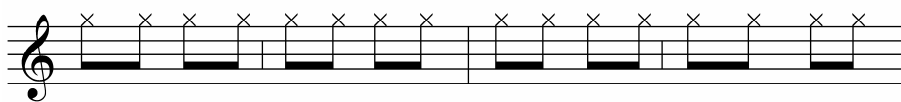
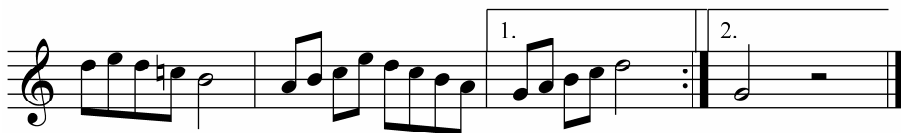
A - lu - ne - lu a - lu - ne - lu hai la joc,
 Să ne fi - e să ne fi - e de no - roc.
 Ci - ne ho - ra o să joa - ce Ma - re, ma - re se va fa - ce. -

Alunelu, alunelu, hai la joc,
 Să ne fie, să ne fie de noroc!
 Cine-n horă o să joace
 Mare, mare se va face.
 Alunelu, alunelu, hai la joc,
 Să ne fie, să ne fie de noroc!
 Cine n-a juca de fel,
 Să rămână mititel.

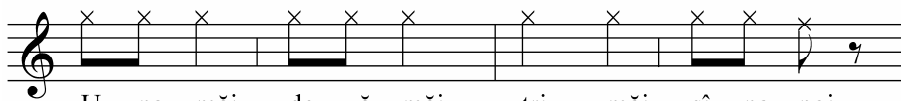
Sârba

Mg. 2683 I c
 oct. 2002

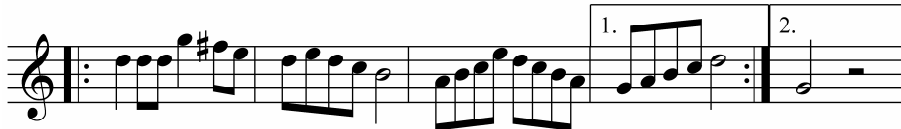
Mărean Victoria, 67 ani

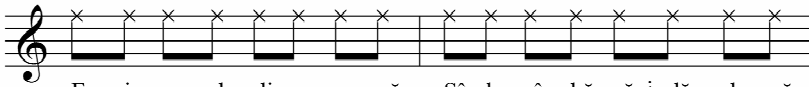

Foa - ie ver - de ca a - lu - na Și la sîr - bă să - i dăm u - na

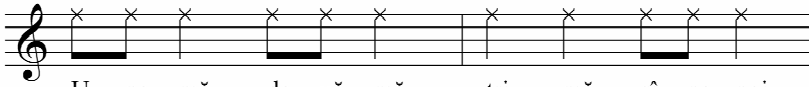

U - na măi, do - uă, măi, tri măi, și - na - poi

Foa-ie ver-de di pa ro-uă Şî la sîr-bă să-i dăm do-uă

U - na mă, do - uă, mă, tri mă, şî - na - poi

etc.

Foaie verde ca aluna,
 Şî la sârbă să-i dăm una;
Una, măi
Două, măi
Tri, măi
Şî-napoi.
 Foaie verde di pa rouă,
 Şî la sârbă să-i dăm două;
Una, mă
Două, mă
Tri, mă
Şî-napoi.
 Foaie verde şî-a mândrii,
 Şî la sârbă să-i dăm tri;
Una, mă
Două, mă
Tri, mă
Şî-napoi.

Fig. 1. Spermezeu – vedere generală

Fig. 2. Femei din Spermezeu la sf. sec. XIX – înc. sec. XX

Fig. 3. Familie din Spermezeu la începutul sec. XX

Fig. 4. Bătrâni din Spermezeu

Fig. 5. Tineri din Spermezeu și Dobric la începutul sec. XX

Fig. 6. Tineri din Spermezeu în anii '50

Fig.7. Tineri din Spermezeu în anii '80

Fig. 8. Lucratul cânepii în Spermezeu la începutul sec. XX

Fig. 9. Astăzi în Spermezeu. Războiul de țesut și furca de tors